

Сандра Н. Стојковић, студент докторских студија
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
sandrakunosic@yahoo.com

ЕВРОПСКИ НАЛОГ ЗА ВРШЕЊЕ НАДЗОРА

Сажетак: У циљу ефикасније борбе против најтежих облика транснационалног криминала, на нивоу Европске уније (ЕУ) извршене су одређене промене. У области полицајске и правосудне сарадње у кривичним стварима, оне су се огледале у одбацавању традиционалног облика сарадње који је почивао на принципу узајамног помагања (принципу поштовања судских граница и принципу територијалности), јер се чинио сувише спорим и неделољивим да успешно одговори и сувројстави се савременим безбедносним изазовима. Присујило се квалитативно новом и теишем виду сарадње држава чланица у кривичним стварима, који почива на принципу узајамног признавања¹. На нивоу ЕУ су усвојени конкретни инструменти који почивају на овом принципу, чиме се у пракси допринело бржем, једноставнијем, неформалнијем и деолицизованијем виду сарадње у кривичним стварима на нивоу ЕУ. Као један у низу инструмената ЕУ који почива на принципу узајамног признавања одлука у кривичним стварима усвојен је и Европски налог за вршење надзора. Збој својих мнобројних позитивних рефлексија, не само за систем кривичне сарадње држава чланица, него и за самој појединца, исти је одабран као предмет разматрања овог рада.

Кључне речи: Европски налог за вршење надзора, предиспонажни приговор, осумњичени, мера надзора.

¹ Као принцип узајамно признавање се манифестује у утврђивању формалне незаконности предмета у почетку, и надаље у одобравању слободног кретања из једне земље у другу у одређеном региону, избегавајући да надлежни органи, позивајући се на то што је предмет пореклом из иностранства, праве препреке. (Бугарски (Лукић), Т: Доказне радње у кривичном процесу, Правни факултет, Нови Сад, 2009, стр. 151).

1. ПРИТВОР У ПРЕТКРИВИЧНОМ (ПРЕДИСТРАЖНОМ²) ПОСТУПКУ

Притвор у предистражном поступку је лишење слободе уз затварање осумњиченог, у току предистражног поступка, које је одређено одлуком надлежног суда ради постизања одређеног процесног или ванпроцесног циља³. Ова радња процесне принуде се најчешће одређује ради обезбеђења присуства осумњиченог у кривичном поступку, спречавања ометања доказивања, обезбеђења јавности од даљег вршења кривичних дела... Без обзира на наведене интересе правде и кривичног поступка, притвор у предистражном поступку има велики утицај на права осумњиченог и треба га одредити само у случајевима када је то апсолутно потребно. Не треба изгубити из вида ни чињеницу о нарочито лошем утицају мере притвора уколико је осумњичено лице трудница или породиља.⁴ Из тих разлога, а у складу са ставовима Европског суда за људска права, ова мера увек мора испуњавати услове законитости, легитимности, неопходности и пропорционалности, мора бити образложена и са установљеним механизмом периодичног преиспитивања потребе за истом.

Арбитрано и сувише дуго задржавање у предистражном притвору утиче на право на слободу и презумпцију невиности осумњиченог (чл.5 Европске конвенције о људским правима и чл. 48 Повеље ЕУ о основним правима). Поред тога, има негативне ефекте на психо-физичко стање осумњиченог, одржавање породичних и социјалних веза, а може довести и до губитка посла. Притвор изискује и велике финансијске трошкове, не само по појединца него и по државу у којој је задржан.

Предистражни притвор постаје мера којом се још више задира у права осумњиченог уколико се она посматра из прекограничног контекста. У прекограничним случајевима, притвор до почетка суђења поред наведених негативних ефеката на сваког осумњиченог, лоше утиче и на могућност припреме за суђење. Осумњичени странац ретко када говори језик стране државе нити познаје њен правни поредак, па се јављају и потешкоће у вези са превођењем. Приступ правној помоћи и обавештености о самом предмету су много ограниченије док је лице у притвору. Уколико су и сами притворски услови лоши, осумњичени странац ће се више сконцентрисати на преживљавање него на

² Законик о кривичном поступку РС („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014) за означавање преткривичног поступка користи термин предистражни поступак. Видети: Део други, глава XV.

³ Грубач, М: *Кривично процесно право*, четврто измењено и допуњено издање, Сл.гласник, Београд, 2006, стр. 308. Притвор је могуће одредити и у току кривичног поступка, али с обзиром да се у овом одељку ради о предистражном поступку, писаће се о притвору у току те фазе.

⁴ Милић, И: Специфичности и одлагање извршења казне затвора и примене мере притвора с обзиром на трудноћи и личност жене, Зборник Правног факултета у Новом Саду, 2/2014, стр. 447-457.

припрему одбране. Сваке године на нивоу ЕУ велики број држављана једне државе чланице буде гоњен/осуђен за неко кривично дело у другој држави чланице ЕУ. Веома често судови у тим случајевима одређују притвор странцу који је осумњичен за конкретно кривично дело, до почетка суђења, из страха да ће појединац побећи и да се неће појавити на суђењу. Док у сличном националном случају, домаћем држављану вероватно не би био одређен притвор. Друга варијанта поступања у вези са страним осумњиченим се састоји у условном пуштању на слободу, али уз обавезу да остане на територији државе суђења, што опет повлачи многе негативне ефекте по њега. Поред тога, истраживање⁵ је показало да се максимална дужина трајања предистражног притвора веома разликује међу државама чланицама ЕУ. Одређене државе немају законски максимум трајања предистражног притвора⁶, друге дозвољавају неограничено продужење⁷, док неке имају законско ограничење трајања али које је превише дуго (до четири године)⁸. Поред тога, и материјални услови у самом предистражном притвору варирају на нивоу ЕУ, карактерише их не само преоптерећеност капацитета, већ и лоши услови боравка. Присутна су и ограничења у праву на редовно и периодично преиспитивање потребе за притвором, ускраћивање права на поверљиву комуникацију са адвокатом, неадекватан систем компензације у случају да је појединац држан у притвору у супротности са правилима која налаже чл. 5 Европске конвенције о људским правима.

Решење за све наведене проблеме које предистражни притвор у прекограничном контексту представља за странце осумњичене за неко кривично дело у другој држави чланице ЕУ је у *Оквирној одлуци о примени начела узајамног признавања одлука о мерама надзора међу државама чланицама ЕУ као алтернативе привременом притвору*, из 2009.год⁹. На основу ове Оквирне одлуке установљен је инструмент узајамног признавања: *Европски налог за вршење надзора* (енгл. *European Supervision Order*- у даљем тексту: ESO). Рок за имплементацију у национална законодавства држава чланица је истекао 1. децембра 2012.године.

Слика 1¹⁰ илуструје пример хапшења држављанина Холандије у Шпанији. Представљене су постојеће могућности поступања са страним осумњиче-

⁵ Fair Trials International: *Report-Detained without trial: FTI's response to the European Commission's Green Paper on Detention*, October 2011, p.24. Доступно на: <http://www.fairtrials.org/documents/DetentionWithoutTrialFullReport.pdf>, сајт посећен: 27.9.2014.

⁶ Румунија, Ирска, Литванија.

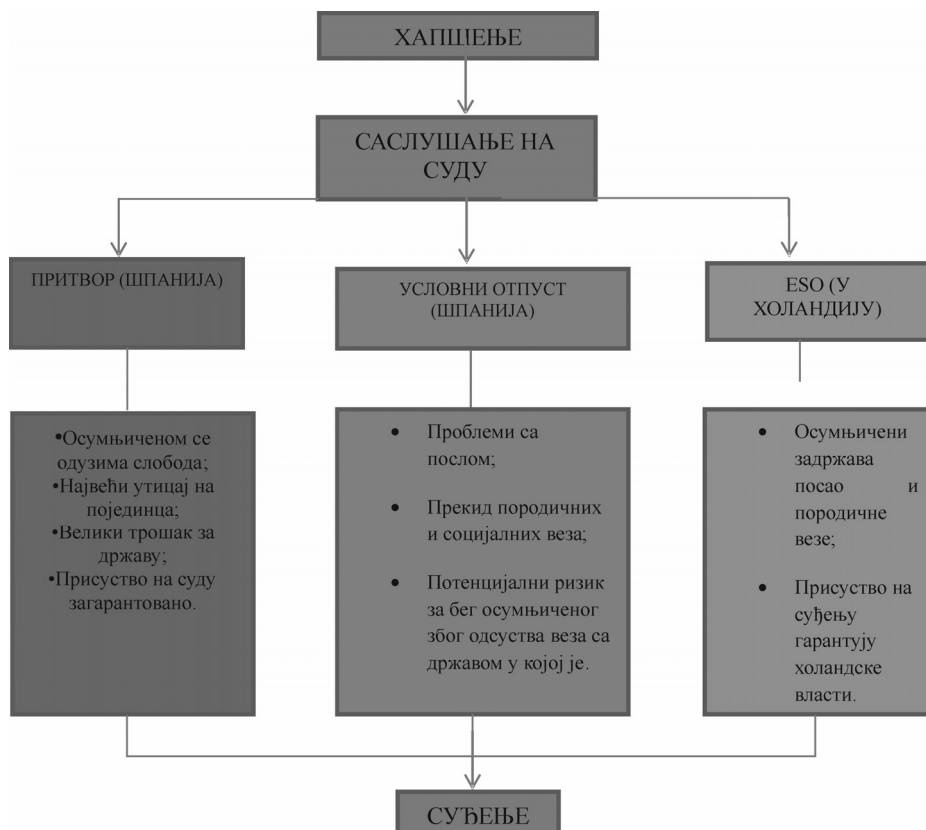
⁷ Пољска, Немачка.

⁸ Чешка, Француска, Словачка, Шпанија.

⁹ Council Framework Decision 2009/829/JHA of 23 October 2009 on the application, between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention, OJ L 294 of 11.11.2009.

¹⁰ Илустрација је преузета са сајта Fair Trials International: <http://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/2012/10/ESO-GUIDE-final.pdf>, сајт посећен: 7.11. 2015.

ним: (1) задржавање у предистражном притвору у Шпанији и (2) условни отпуст на територији државе суђења до почетка суђења, са импликацијама тих решења на појединца и кривични поступак. Треће решење које је наведено је издавање ESO-a, као најбоља солуција која се и представља у овом раду.



Слика 1

2. ДЕФИНИЦИЈА И ПОЉЕ ПРИМЕНЕ

Европски налог за вршење надзора је извршна одлука надлежног органа једне државе чланице донета током кривичног поступка у складу са њеним националним правом, којом се за физичко лице, као алтернатива привременом притвору, уводи једна или више мера надзора¹¹. Држава издавања ESO-a је она држава чланица у којој је донета одлука о мерама надзора, док

¹¹ Чл. 4 Оквирне одлуке о ESO.

је држава извршења она држава чланица у којој се прате мере надзора. Као надлежни органи за поступање по ESO-у могу се јавити правосудни, али и неправосудни органи држава чланица, под условом да има надлежност да доноси сличне одлуке у складу са својим националним правом.

Осумњичени нема право на избор алтернативе предистражном притвору, нити право иницирања предлога за установљавањем мере надзора¹². Само је држава суђења (држава издавања) овлашћена да одлучује о издавању ESO-а. Колико ће се у пракси примењивати овај инструмент узајамног признавања зависи од упознатости држава чланица са функционисањем овог инструмента, али и узајамног поверења међу државама. У предмету *Ладент и пројив Пољске*¹³, Европски суд за људска права је заузео став да домаће власти у сваком појединачном случају морају да размотре примену друге, мање инвазивне мере у замену за притвор. У складу са наведеним ставовима овог суда, обавеза националних судова држава чланица би била да у сваком појединачном случају размотре могућност издавања ESO-а. Чак и уколико држава суђења (издавања) није сигурна у делотворност мере надзора у држави извршења, Оквирном одлуком је остављена могућност саветовања међу државама ради доношења одлуке о издавању ESO-а¹⁴. На тај начин се жели изаћи у сусрет државама чланицама да се боље упознају са могућностима за надзор које постоје у држави извршења и да се у интересу појединца одреди најмање принудна мера која ће осигурати доступност појединца за суђење.

Оквирном одлуком о ESO (чл. 8) установљено је шест најпожељнијих мера надзора које се могу увек примењивати као алтернативе привременом притвору, и пет факултативних мера надзора за које уколико се државе чланице одлуче да примењују, треба да обавесте Савет ЕУ. Мере надзора представљају обавезе или упутства уведене за физичка лица у складу са националним правом државе издавања¹⁵. У премабули Оквирне одлуке о ESO препоручује се државама чланицама, да у складу са својим националним правом у надзору мера користе електронско праћење. Према истраживању групе аутора из 2011.год, које је иницирала и финансирала Европска комисија¹⁶, 14 од тадашњих 27 држава чланица садржи одредбе о електронском праћењу у својим националним законодавствима. С обзиром на чињеницу

¹² Чл.2 ст.2 Оквирне одлуке о ESO.

¹³ *Ladent v. Poland* (Appl.no 11036/03), ECtHR, 18 March 2008, § 55.

¹⁴ Чл. 22 ст.2 Оквирне одлуке о ESO.

¹⁵ Чл. 4 Оквирне одлуке о ESO.

¹⁶ Vermeulen G, Kalmthout v.A, Paterson N, Knapen M, Verbeke P, De Bondt W: *Cross-border execution of judgements involving deprivation of liberty in the EU- Overcoming legal and practical problems through flanking measures*, ICRP-series, Volume 40, European Commission, Antwerpen, Maklu, 2011, p.239.

да свега половина држава чланица (58%) има регулативу о томе, питање је колики је проценат применљивости ове мере у националном, а посебно у прекограничном контексту. Применом електронског надзора се најмање штети психо-физичком интегритету личности појединца и најмање се ремети вођење његовог живота, стога је препоручљива примена ове мере као алтернативе предистражном притвору, нарочито код лакших кривичних дела.

Основне мере надзора обухватају:

1. обавезу обавештавања надлежног органа државе извршења о свакој промени боравишта;
2. забрану приступа одређеним локацијама, местима или одређеним подручјима у држави издавања или извршења;
3. обавезу да према потреби одређено време остане на одређеном месту;
4. забрану напуштања територије државе извршења;
5. обавезу јављања одређеном органу у одређено време;
6. забрану контакта са одређеним особама које су повезане са наводно почињеним кривичним делом.

Додатне мера надзора за које се државе чланице могу одлучивати да примењују, обухватају:

1. ограничења у вези обављења професионалне делатности;
2. забрану управљања моторним возилом;
3. обавезу полагања одређеног новчаног износа;
4. обавезу подвргавању терапеутском/ лечењу од зависности;
5. забрану руковања одређеним предметима који су повезани са наводно извршеним кривичним делом.

У тексту Оквирне одлуке о ESO нису установљена никаква ограничења у вези са тежином кривичног дела за које се овај инструмент може издати, а у Преамбули Оквирне одлуке је уврштена само препорука за примену нарочито у случају лакших кривичних дела.

3. САДРЖАЈ И ФОРМА

Одлука о мерама надзора се заједно са Потврдом доставља држави извршења. Потврда се издаје у облику стандардизованог обрасца, који је одређен у Прилогу 1 Оквирне одлуке о ESO-у и преводи се на службени језик државе извршења.

Потврда о ESO-у садржи податке о: надлежном органу за издавање одлуке о мерама надзора, надлежном органу који прати мере надзора, физичкој особи за коју је издат ESO, држави којој се доставља ESO, одлуци о мерама надзора, трајању и врсти мере надзора, другим околностима важним за предмет, укључујући и разлоге за увођење мере надзора.

4. ПОСТУПАК ПО ЕВРОПСКОМ НАЛОГУ ЗА ВРШЕЊЕ НАДЗОРА

Поступак по ESO-у није у оквирној одлуци систематизован у посебном поглављу, али њега као и остале поступке по инструментима узајамног признавања карактерише хитност, директна комуникација надлежних органа, прецизност у уређивању самог поступка и утврђивању основа за одбијање извршења.

4.1. Признање и извршење ESO

Држава суђења (издавања) одлуку о мерама надзора (или њену оверену копију), заједно са Потврдом, директно доставља надлежном органу у држави извршења. Пре достављања ESO-а, држава издавања одређује дужину трајања надзора и дужину праћења мере надзора. Држава извршења, признаје одлуку о мерама надзора и предузима неопходне мере за праћење мера надзора.

У Оквирној одлуци о ESO-у (чл.9) су утврђени критеријуми којој држави чланици се може доставити ESO. Као држава извршења може се јавити:

а) држава чланица у којој појединац има законито и уобичајено боравиште, када појединац пристаје да се врати у ту државу;

б) на захтев појединца, нека друга држава чланица у којој појединац нема законито и уобичајено боравиште, под условом да се конкретна држава сагласи са тим.

Оквирна одлука о ESO-у не садржи дефиницију „законитог и уобичајеног боравишта“, што оставља простора за различита тумачења овог термина међу државама чланицама. Иако се вероватно мисли на пребивалиште осумњиченог, неопходан временски период проведен у конкретној држави и друге релевантне околности нису прецизиране у Оквирној одлуци, а ради конзистентности у примени ово је неопходно учинити.

У Оквирној одлуци о ESO је као и код осталих инструмената узајамног признавања утврђено укидање провере двоструке кажњивости за листу од 32 кривична дела¹⁷ уколико су наведени акти кажњиви са минимум три године затвора у држави издавања. Међутим, државама чланицама је остављена могућност дерогације ове одредбе Оквирне одлуке из „уставних разлога“. Оне могу обавестити Савет ЕУ да ће за неко или сва кривична дела са списка ипак примењивати правило о провери двоструке инкриминације. Остаје нејасно зашто се код ESO-а дозвољава дерогација ове одредбе, док код Европског налога за хапшење или Европског налога за

¹⁷ Листа кривичних дела се поклапа са наведеним код Оквирне одлуке о Европском налогу за хапшење.

спровођење истраге, који представљају инструменте којима се више задира у права осумњиченог тог избора за државе чланице нема.¹⁸

Праћење мера надзора спроводи држава извршења и уређује се у складу са њеним националним правом (чл.16). Међутим, надлежност за праћење мера надзора се у одређеним случајевима може поново пренети на државу издавања (чл.11), уколико: појединац више нема уобичајено и законито боравиште у држави извршења, ако је држава издавања променила меру надзора а држава извршења одбија да прати нове мере, уколико је истекао предвиђени период праћења... За доношење свих накнадних одлука (продужење, преиспитивање и повлачење мера надзора, промена мере надзора или издавање Европског налога за хапшење) надлежна је и даље држава издавања. У случају да је у току спровођења ЕSO-а држава издавања накнадном одлуком променила меру надзора, на држави извршења је да одлучи да ли ће прилагођавањем мере да настави надзор или може одбити праћење мере (чл. 18 ст.4). Пре доношења накнадних одлука не постоји опште обавезно саслушање осумњиченог на нивоу ЕУ, већ то зависи од државе до државе. Требало би у текст Оквирне одлуке унети такву одредбу која предвиђа обавезно саслушање осумњиченог пре доношења коначне одлуке, с о бзиром да је конкретном одлуком погођен појединац. Такође, то је потребно и ради правне сигурности и доследне примене овог инструмента на нивоу ЕУ. У Оквирној одлуци је предвиђена могућност саслушања путем телефонске или видео конференције, како би се избегли непотребни трошкови и потешкоће у вези са довођењем или привођењем појединца ради саслушања.

С обзиром на разлике које постоје у законодавствима држава чланица, остављена је могућност прилагођавања мере надзора (чл.13). Уколико је мера надзора коју је одредила држава издавања у супротности са правом државе извршења, надлежни орган државе извршења је може прилагодити, односно заменити са неком другом мером надзора, која се примењује у тој држави на иста кривична дела. Једини услов је да прилагођена мера не сме бити строжа од првобитно одређене мере надзора.

Трошкове спровођења ЕSO-а сноси држава извршења, осим трошкова који су настали на територији државе издавања (чл.25).

4.2. Разлози за одбијање извршења ЕSO-а

Разлози за одбијање признања и извршења Европског налога за вршење надзора су таксативно побројани у чл. 15 Оквирне одлуке о ЕSO-а. Сви основи за одбијање су факултативне природе. Државама чланицама је остављена дискреција да у случају неког од предвиђених основа одлуче да

¹⁸ Опширније о Европском налогу за хапшење видети: Ђурђић, В: Европски налог за хапшење, Зборник Правног факултета у Новом Саду, 1/2012, стр. 21-37.

ли ће тај основ у конкретном случају да представља препреку извршењу ESO-а или не. Овакво решење свакако није у корист правне сигурности појединца, којем у једној држави може бити одбијена нека алтернатива привременом притвору док би можда у идентичној ситуацији неком другом осумњиченом била прихваћена у другој држави.

Држава извршења може одбити признање ESO-а, ако:

1. потврда није потпуна или очигледно не одговара одлуци о мерама надзора;
2. држава извршења није држава у којој појединац има законито и уобичајено боравиште, односно не пристаје на прослеђивање ESO-а;
3. извршење ESO-а било у супротности са начелом *ne bis in idem*;
4. ESO се односи на акте који не представљају кривично дело према праву државе извршења (а не спадају у категорију 32 кривична дела за која је предвиђено укидање провере двоструке инкриминације);
5. постоји застарелост кривичног гоњења у држави извршења и односи се на кривично дело које је у надлежности државе извршења;
6. постоји имунитет по праву државе извршења;
7. не постоји кривична одговорност, због година старости појединца, према праву државе извршења;
8. морала би се одбити предаја појединца по EAW-у у случају кршења мере надзора.

Непостојање на нивоу ЕУ: јединствене дефиниције за правни институт имунитета, јединствене границе за кривичну одговорност, дефиниције термина “уобичајено и законито боравиште“, ће свакако водити различитом тумачењу и недоследности у примени. Такође, с обзиром на последице по појединца, кршење принципа *ne bis in idem* би морало постојати као мандаторни разлог за одбијање.

4.3. Рокови

У чл.12 Оквирне одлуке о ESO-у утврђени су рокови за поступање по ESO-у у држави извршења. Утврђивање прецизних рокова је у интересу ефикасности поступка, али и самог осумњиченог, који има право да се о његовом предмету расправи у што краћем року.

Надлежни орган државе извршења треба што пре, а најкасније у року од 20 радних дана од пријема ESO-а да изврши признање и без одлагања предузме све потребне мере за праћење мера надзора. Уколико је против одлуке о мерама надзора уложен правни лек, рок за признавање ESO-а се може продужити за још 20 радних дана. У изузетним околностима, могуће је одлагање признања и извршења.

4.4. Правни лекови

У Оквирној одлуци не постоји одредба која експлицитно и на једном месту регулише питање правних лекова, овлашћених лица на улагање истих, рокова за поступање нити органа пред којима се улажу. То свакако представља ману овог инструмента, јер право на ефективан правни лек је једно основних права сваког осумњиченог. Сходно томе, већа пажња аутора ове Оквирне одлуке је требала бити посвећена овом питању. О правним лековима сазнаје се узгредно, анализом читавог правног инструмента, и оне се налазе у три засебне одредбе у Оквирној одлуци: чл 12 ст.2, чл.19 ст.5 и чл.20 ст.2.

На основу наведених одредби може се закључити да је правни лек могуће уложити у обе државе- држави издавања и држави извршења. С обзиром на правне празнине, претпоставка је да се поступак и све појединости уређују националним законодавствима оне државе у којој је правни лек уложен.

5. КРШЕЊЕ ESO-а ОД СТРАНЕ ОСУМЊИЧЕНОГ

Мере надзора одређене у Европском налогу за вршење надзора представљају замену за предистражни притвор и највише погодују осумњиченом. Из тог разлога је претпоставка да ће се осумњичени добровољно појавити пред судом државе издавања. Међутим, кршење мере надзора води издавању Европског налога за хапшење (у даљем тексту: EAW) и принудној предаји појединца држави издавања ESO-а тј. држави суђења.

У случају кршења мере надзора, држава извршења је дужна да одмах обавести о томе државу издавања (чл.19 ст.3), слањем стандардног обрасца који је предвиђен у Прилогу II уз Оквирну одлуку о ESO-у. Држава издавања тада може донети одлуку да:

- а) продужи, преиспита и укине одлуку о мерама надзора;
- б) промени меру надзора- најчешће установи строжу од првобитне;
- в) изда Европски налог за хапшење или неку другу извршну пресуду са истим циљем.

Такође, држава издавања може одредити и привремени притвор, како је наведено у Преамбули Оквирне одлуке. За коју ће се конкретну накнадну одлуку држава издавања одлучити зависи од околности случаја, озбиљности кршења и тежине кривичног дела због којег је мера надзора првобитно одређена.

Појединац ће се саслушати пре доношења накнадне одлуке, нарочито пре хапшења и предаје држави издавања, само уколико национално право државе издавања предвиђа сааслушање пре доношења наведених одлука. У том случају је могуће користити телефонску или видео конференцију (чл.19 ст.4).

6. АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ ESO-а

Оквирна одлука о ESO је усвојена 23. октобра 2009, а рок за имплементацију у национална законодавства држава чланица је истекао 1. децембра 2012. године. Државе чланице су имале рок од три године да предузму неопходне кораке за примену овог правног инструмента. Сврха овог поглавља је да се истакну предности и мане ESO-а имајући у виду права и интересе осумњиченог и расположиве податке о стању имплементације међу државама чланцама. Сагледавајући све наведене параметре, даће се оцена успешности овог инструмента узајамног признања.

А) Први *Извештај о примени Оквирне одлуке о ESO-у* је објављен од стране Европске комисије 2014. године¹⁹. На основу Извештаја Европске комисије, добијени су крајње поражавајући подаци о примени ESO-а. Само 12 од 28 држава чланица је имплементовало Оквирну одлуку у своје национално законодавство²⁰. Државе које су имплементовале Оквирну одлуку неће имати пуно користи од тога, јер не могу да сарађују са осталим државама које овај инструмент нису прихватиле у својим правним системима. Нарочито имајући у виду чињеницу да на међународном нивоу не постоји ниједан правни инструмент осим Оквирне одлуке о ESO-у који регулише питање алтернативе предистражном притвору. То свакако има највише последица по осумњиченог, који би био у много повољнијем положају да заиста може да искористи могућност да почетак суђења чека у држави свог „законитог и уобичајеног боравишта“, одн. у другој држави која на то пристане. Спровођем Оквирне одлуке смањила би се и преоптерћеност затвора, побољшали услови у притвору и уштедела значајна материјална средства која државе чланице троше на боравак у затворима. Решење ипак постоји. Од 1. децембра 2014. године Суд Европске уније ће имати пуну надлежност, укључујући и одлучивање по претходним питањима, у области полицијске и правосудне сарадње у кривичним стварима. То практично значи да ће Европска комисија и државе чланице моћи да покрену поступак због повреде против оних држава чланица које нису спровеле

¹⁹ Report From The Commission To The European Parliament And The Council on the implementation by the Member States of the Framework Decisions 2008/909/JHA, 2008/947/JHA and 2009/829/JHA on the mutual recognition of judicial decisions on custodial sentences or measures involving deprivation of liberty, on probation decisions and alternative sanctions and on supervision measures as an alternative to provisional detention {SWD(2014) 34 final}, Brussels, 5.2.2014 COM(2014) 57 final.

²⁰ До датума имплементације Оквирну одлуку су унеле у национално законодавство само 4 државе: Данска, Финска, Летонија и Пољска. Након истека рока за имплементацију, а до 1.1.2014. године Оквирну одлуку је имплементовало још 8 држава: Аустрија, Чешка, Хрватска, Мађарска, Холандија, Румунија, Словенија и Словачка. Од 16 држава чланица није добијен никакав одговор о стању примене.

или не примењују право ЕУ на исправан начин. Само постојање ове могућности требало би да буде покретач за све државе чланице да до истека овог прелазног периода изврше имплементацију овог законодавства и тиме спрече непотребне трошкове поступка и могуће санкције, које ће се свакако огледати у обавези имплементације правног прописа који не примењују одн. не примењују на исправан начин.

Б) Колико је Европски налог за вршење надзора добар инструмент битно је приказати из положаја осумњиченог, у чијем се интересу користи и чија су права директно погођена применом овог инструмента.

1. Осумњичени нема право да тражи издавање ЕСО-а у држави суђења. Само је на процени државе суђења да ли ће се одлучити за примену овог инструмента узајамног признавања или ће појединцу одредити предистражни притвор. Појединац би требало да има ову могућност иницирања поступка по ЕСО-у, јер се у одређеним ситуацијама може десити да судећи судија уопште није упознат са овом могућношћу и постојањем овог инструмента. Осим тога, богата пракса Европског суда за људска права налаже обавезу да се у сваком појединачном случају размотри примена друге, мање инвазивне мере у замену за притвор, о чему је већ било речи раније у тексту.

2. Ради заштите права осумњиченог у складу са чл. 5 и 6. Европске конвенције о људским правима, у Оквирну одлуку би требало унети одредбу о обавезном саслушању осумњиченог пре доношења сваке накнадне одлуке у поступку по ЕСО-у. Ово је нарочито битно уколико се накнадном одлуком одлучује о хапшењу и предаји појединца држави суђења, због кршења мере надзора у својој држави. У том случају, постоји бојазан од кршења чл.3 Европске конвенције, због могућности да ће појединац у држави суђења бити подвргнут нехуманом или нечовечном понашању. Поред тога, увек се могу јавити ризици нефер суђења које га можда чека у тој држави. Заштита основних људских права би морала бити императив при одлучивању, јер ефикасност кривичног поступка може изгубити сваки легитимитет уколико су људска права занемране и прекршена.

3. Оквирна одлука о ЕСО садржи стандардну клаузулу о људским правима (чл.5), која наглашава поштовање права из чл.6 Уговора о ЕУ. Такође, у Премабули Оквирне одлуке се понавља потреба поштовања основних права из Уговора о ЕУ и Повеље о основним правима ЕУ и забрањује дискриминација приликом спровођења овог инструмента по основу: пола, расе, вере, етничког порекла, држављанства, језика, политичког уверења, сексуалне оријентације или неког другог разлога.

Међутим, Оквирна одлука на уврштава људска права као основ за одбијање предаје појединца држави суђења приликом кршења мере надзора. У том смислу ове генералне одредбе о људским правима су без ефекта,

уколико у примени овог инструмента не буду поштована људска права осумњиченог.

4. Оквирна одлука би требала да садржи прецизније одредбе о праву на правни лек, и одредбу којом се омогућава побијање накнадних одлука у поступку по ESO-у .

5. У Оквирној одлуци о ESO направљена је веза са EAW-ом, који се издаје у случају кршења мере надзора од стране осумњиченог. Иако EAW успоставља ефикасан систем изручења осумњичених, он има и негативне последице које се огледају у чињеници да велики број осумњичених након изручења у другу државу ЕУ проводи месеце у притвору чекајући почетак суђења. Због тога је потребно коришћење ESO-а у случајевима када поступак пред неком државом чланицом још није спреман за фазу суђења. Употребом ESO-а се доприноси смањењу непотребног притвора након поступка екстрадиције.

7. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

ESO је инструмент узајамног признања који омогућава осумњиченом да буде транспортован из државе у којој се сумњичи да је извршио кривично дело, у државу свог уобичајеног боравишта и да тамо чека почетак суђења. Овај инструмент узајамног признавања штити физички и психички интегритет личности осумњиченог, доприноси очувању његових породичних, социјалних и професионалних веза, али и његове финансијске интересе. А поред тога осигурава доступност осумњиченог за суђење и у интересу је спровођења правде.

Као нормативно решење осмишљен је не само са циљем побољшања положаја осумњиченог који нема боравиште у држави суђења, него и ради задовољавања виших интереса. Ту се пре свега мисли на смањење учесталости предистражног притвора на нивоу ЕУ у случајевима кривичних дела са прекограничним елементом и последично томе, побољшању стандарда у притворима на нивоу ЕУ. Истраживање показује да страни осумњичени представљају 26% од укупног броја популације притвореника у ЕУ²¹. Та бројка никако није за занемарити, а у вези са тим податком се везују велика материјална средства које државе троше ради финансирања боравка страних осумњичених у предистражном притвору. Смањењем предистражног притвора доприноси се решењу проблема претрпаности затворских капицетата на нивоу ЕУ, а сходно томе и бољим условима у притвору.

²¹ Извор: 2009 Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I, Strasbourg, 22 March 2011, доступно на: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/bureau%20documents/PC-CP\(2011\)3%20E%20-%20SPACE%20I%202009.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/bureau%20documents/PC-CP(2011)3%20E%20-%20SPACE%20I%202009.pdf), сајт посећен: 3.10.2014.

Међутим, све наведене позитивне чињенице, како у интересу страног осумњиченог, тако и у интересу пеналне политике држава чланица, могу бити решене само доследном применом ЕСО-а у пракси. Тренутни статистички подаци не иду у прилог томе, као што је већ исказано у вези са крајње незадовољавајућим стањем имплементације Оквирне одлуке о ЕСО-у. Да би овај инструмент узајамно признавања био применљив у пракси потребно је узајамно поверење међу државама чланицама. Постоји ризик да ће се ЕСО примењивати само међу оним државама међу којима постоји висок степен узајамног поверења.²² Као препоруке за ефикаснију примену ЕСО-а потребно је спровести и адекватну едукацију и семинаре о могућностима коришћења овог инструмента узајамног признања међу правосудним органима који ће бити надлежни за издавање/извршење овог инструмента.

²² О узајамном поверењу видети пширније: Трипковић, М: Европски налог за хапшење у пракси уставног судства: ка кооперативном конституционализму, Зборник Правног факултета у Новом Саду, 1-2/2008, стр. 785-807.

*Sandra N. Stojković, Ph.D. Student
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
sandrakunosic@yahoo.com*

The European Supervision Order

Abstract: *Council Framework Decision on the application, between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention improves police and judicial cooperation in the European Union. This legal instrument introduce a possibility of transferring a non- custodial supervision measure from the Member State where the non resident is suspected of having committed an offence to the Member State where this person has his residence. The European Supervision Order (ESO) allows the suspect to be a subject of a supervision measure in his regulary enviroment until the trial takes place in the foreign Member State. ESO has many positive concequences for suspect and Member States, such as: maintaining family and job ties, preserving psychological and physical integrity of person, attendance at trial is guaranteed, reducing costs of pre-trial detention for Member States, solving the problems of prison ower-crowding and bad conditions of detention.*

Key words: *European Supervision Order, pre-trial detention, suspect, supervision measure.*

Датум пријема рада: 05.12.2015.

